

Judges

①

19

1 וַיְהִי בַיָּמִים הָהֵם וּמִלֶּךְ אֵין בְּיִשְׂרָאֵל וַיְהִי | אִישׁ לְוִי גֵר בְּיַרְכְּתֵי הַר-אֶפְרַיִם וַיִּקַּח-לוֹ אִשָּׁה פִּילְגֶשׁ מִבֵּית לְחָם יְהוּדָה:

In those days, when there was no king in Israel, a Levite residing at the other end of the hill country of Ephraim took to himself a concubine from Bethlehem in Judah.

2 וַתִּזְנֶה עָלָיו פִּילְגֶשׁוֹ וַתֵּלֶךְ מֵאִתּוֹ אֶל-בֵּית אָבִיהָ אֶל-בֵּית לְחָם יְהוּדָה וַתֵּהֵי-שָׁם יָמִים אַרְבָּעָה חֳדָשִׁים:

Once his concubine deserted him, leaving him for her father's house in Bethlehem in Judah; and she stayed there a full four months.

3 וַיָּקָם אִישׁוֹ וַיֵּלֶךְ אַחֲרֶיהָ לְדַבֵּר עַל-לִבָּהּ לְהַשִּׁיבָהּ [לְהַשִּׁיבָהּ] וַנִּעְרָו עִמּוֹ וַצֹּמֵד חֲמָרִים וַתְּבִיאֶהוּ בֵּית אָבִיהָ וַיִּרְאֶהוּ אָבִי הַנִּעְרָה וַיִּשְׂמַח לְקִרְאָתוֹ:

Then her husband set out, with an attendant and a pair of donkeys, and went after her to woo her and to win her back. She admitted him into her father's house; and when the girl's father saw him, he received him warmly.

4 וַיַּחֲזִק-בּוֹ חֲתָנוֹ אָבִי הַנִּעְרָה וַיֵּשֶׁב אִתּוֹ שְׁלֹשַׁת יָמִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיִּלְיִנוּ שָׁם:

His father-in-law, the girl's father, pressed him, and he stayed with him three days; they ate and drank and lodged there.

5 וַיְהִי בַיּוֹם הַרְבִּיעִי וַיִּשְׁכְּמוּ בְּבֹקֶר וַיָּקָם לָלֶכֶת וַיֹּאמֶר אָבִי הַנִּעְרָה אֶל-חֲתָנוֹ סַעַד לְבָךְ פֶּת-לְחָם וְאַחַר תֵּלְכוּ:

②

Early in the morning of the fourth day, he started to leave; but the girl's father said to his son-in-law, "Eat something to give you strength, then you can leave."

וַיֵּשְׁבוּ וַיֹּאכְלוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו וַיִּשְׁתּוּ וַיֹּאמֶר אָבִי הַנְּעֻרָה אֶל-הָאִישׁ הוּא־לִנָּא וְלִין וַיֵּטֵב לִבָּהּ: 6

So the two of them sat down and they feasted together. Then the girl's father said to the man, "Won't you stay overnight and enjoy yourself?"

וַיִּקָּם הָאִישׁ לָלֶכֶת וַיִּפְצַר-בּוֹ חֲתָנּוֹ וַיֵּשֶׁב וַיְלִן שָׁם: 7

The man started to leave, but his father-in-law kept urging him until he turned back and spent the night there.

וַיֵּשְׁפֹם בַּבֶּקֶר בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁי לָלֶכֶת וַיֹּאמֶר | אָבִי הַנְּעֻרָה סְעֵד-נָא לְבִבִּי וְהִתְמַהְמְהוּ עַד-נְטוֹת הַיּוֹם וַיֹּאכְלוּ שְׁנֵיהֶם: 8

Early in the morning of the fifth day, he was about to leave, when the girl's father said, "Come, have a bite." The two of them ate, dawdling until past noon.

וַיִּקָּם הָאִישׁ לָלֶכֶת הוּא וּפְיִלְגָּשׁוֹ וְנַעֲרֹ וַיֹּאמֶר לוֹ חֲתָנּוֹ אָבִי הַנְּעֻרָה הִנֵּה נָא רָפָה הַיּוֹם לְעָרֵב לִינוּ-נָא הַנֶּה חַנּוֹת הַיּוֹם לִין פֹּה וַיֵּטֵב לְבִבִּי וְהִשְׁפַּמְתֶּם מָחָר לְדַרְפְּכֶם וְהִלַּכְתָּ לְאֵהָלָהּ: 9

Then the man, his concubine, and his attendant started to leave. His father-in-law, the girl's father, said to him, "Look, the day is waning toward evening; do stop for the night. See, the day is declining; spend the night here and enjoy yourself. You can start early tomorrow on your journey and head for home."

וְלֹא-אָבָה הָאִישׁ לָלוֹן וַיִּקָּם וַיֵּלֶךְ וַיָּבֵא עַד-נִכְח יְבוֹם הָיָא יְרוּשָׁלַם וְעָמְדוֹ צָמַד חֲמוּרִים חֲבוּשִׁים וּפְיִלְגָּשׁוֹ עָמְדוֹ: 10

3

But the man refused to stay for the night. He set out and traveled as far as the vicinity of Jebus—that is, Jerusalem; he had with him a pair of laden donkeys, and his concubine was with him.

11 הֵם עִם־יְבוּס וְהַיּוֹם רַדְּ מְאֹד וַיֹּאמֶר הַנֶּזֶר אֶל־אֲדֹנָיו לְכֹה־נָא וְנִסּוּרָה אֶל־עִיר־הַיְבוּסִי הַזֹּאת וְנָלִין בָּהּ:

Since they were close to Jebus, and the day was very far spent, the attendant said to his master, “Let us turn aside to this town of the Jebusites and spend the night in it.”

12 וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲדֹנָיו לֹא נָסוּר אֶל־עִיר נְכָרִי אֲשֶׁר לֹא־מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִנֵּה וְעָבְרָנוּ עַד־גִּבְעָה:

But his master said to him, “We will not turn aside to a town of aliens who are not of Israel, but will continue to Gibeah.

13 וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ לֵךְ וְנִקְרְבָה בְּאַחַד הַמְּקוֹמוֹת וְלִנּוּ בַּגִּבְעָה אִוּ בְּרָמָה:

Come,” he said to his attendant, “let us approach one of those places and spend the night either in Gibeah or in Ramah.”

14 וַיַּעֲבְרוּ וַיֵּלְכוּ וַתָּבֵא לָהֶם הַשֶּׁמֶשׁ אֶצְלֵ הַגִּבְעָה אֲשֶׁר לְבְנֵימִן:

So they traveled on, and the sun set when they were near Gibeah of Benjamin.

15 וַיִּסְרוּ שָׁם לָבוֹא לָלוֹן בַּגִּבְעָה וַיָּבֵא וַיֵּשֶׁב בְּרַחֲבֵי הָעִיר וְאִין אִישׁ מֵאִסְפֵּי־אוֹתָם הַבַּיִתָּה לָלוֹן:

They turned off there and went in to spend the night in Gibeah. He went and sat down in the town square, but nobody took them indoors to spend the night.

16 וְהִנֵּה | אִישׁ זָקֵן בָּא מִן־מַעֲשָׂהוּ מִן־הַשָּׂדֶה בְּעָרֵב וְהָאִישׁ מֵהָר אֶפְרַיִם וְהוּא־גַּר בַּגִּבְעָה וְאִנְשֵׁי הַמְּקוֹם בְּנֵי יְמִינִי:

(4)

In the evening, an old man came along from his property outside the town. (This man hailed from the hill country of Ephraim and resided at Gibeah, where the townspeople were Benjaminites.)

וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־הָאִישׁ הָאֲרָח בְּרֻחַב הָעִיר וַיֹּאמֶר הָאִישׁ הַזֶּה אֵינִי תָלוּךְ וּמֵאֵין תָּבוֹא: 17

He happened to see the wayfarer in the town square. “Where,” the old man inquired, “are you going to, and where do you come from?”

וַיֹּאמֶר אֵלָיו עֲבָרִים אֲנַחְנוּ מִבֵּית־לָחֶם יְהוּדָה עַד־יִרְכָתַי הַר־אֶפְרַיִם מִשָּׁם אָנֹכִי וְאֵלָיךְ עַד־בַּיִת לָחֶם יְהוּדָה וְאֶת־בַּיִת יְהוָה אֲנִי הֵלֵךְ וְאֵין אִישׁ מֵאִסַּף אוֹתִי הַבַּיְתָה: 18

He replied, “We are traveling from Bethlehem in Judah to the other end of the hill country of Ephraim. That is where I live. I made a journey to Bethlehem of Judah, and now I am on my way to the House of the LORD, and nobody has taken me indoors.

וְגַם־תָּבֹן גַּם־מִסְפּוֹא יֵשׁ לַחֲמוּרֵינוּ וְגַם לָחֶם וְיַיִן יֵשׁ־לִי וְלֶאֱמָתְךָ וְלַנֶּעֶר עִם־עַבְדְּךָ אֵין מִחֶסֶד כָּל־דָּבָר: 19

We have both bruised straw and feed for our donkeys, and bread and wine for me and your handmaid, and for the attendant with your servants. We lack nothing.”

וַיֹּאמֶר הָאִישׁ הַזֶּה שְׁלֹם לָךְ רַק כָּל־מִחְסוֹרְךָ עָלַי רַק בְּרֻחֹב אֶל־תֵּלֵן: 20

“Rest easy,” said the old man. “Let me take care of all your needs. Do not on any account spend the night in the square.”

וַיְבִיאֵהוּ לְבֵיתוֹ וַיְכּוּל לַחֲמוּרִים וַיִּרְחֲצוּ רַגְלֵיהֶם וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: 21

And he took him into his house. He mixed fodder for the donkeys; then they bathed their feet and ate and drank.

22 הָמָּהּ מִיִּטְיָבִים אֶת־לִבָּם וְהִנֵּה אֲנָשִׁי הָעִיר אֲנָשִׁי בְנֵי־בְלִיעַל נֹסְבּוּ אֶת־הַבַּיִת מִתְדַפְּקִים עַל־הַדֶּלֶת וַיֹּאמְרוּ אֶל־הָאִישׁ בְּעַל הַבַּיִת הַזֶּה לָאֵמֶר הוֹצֵא אֶת־הָאִישׁ אֲשֶׁר־בָּא אֶל־בֵּיתְךָ וְנִדְעֶנּוּ:

While they were enjoying themselves, the men of the town, a depraved lot, had gathered about the house and were pounding on the door. They called to the aged owner of the house, “Bring out the man who has come into your house, so that we can be intimate with him.”

23 וַיֵּצֵא אֲלֵיהֶם הָאִישׁ בְּעַל הַבַּיִת וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אֶל־אֲחֵי אֶל־תִּרְעוּ נָא אַחֲרַי אֲשֶׁר־בָּא הָאִישׁ הַזֶּה אֶל־בֵּיתִי אֶל־תַּעֲשׂוּ אֶת־הַנְּבִלָה הַזֹּאת:

The owner of the house went out and said to them, “Please, my friends, do not commit such a wrong. Since this man has entered my house, do not perpetrate this outrage.

24 הִנֵּה בְתוּרִי הַבְּתוּלָה וּפְיִלְגִישׁוֹ אוֹצִיאָהּ־נָא אוֹתָם וְעַנּוּ אוֹתָם וַעֲשׂוּ לָהֶם הַטּוֹב בְּעֵינֵיכֶם וְלֹא־אִישׁ הַזֶּה לֹא תַעֲשׂוּ דְבַר הַנְּבִלָה הַזֹּאת:

Look, here is my virgin daughter, and his concubine. Let me bring them out to you. Have your pleasure of them, do what you like with them; but don't do that outrageous thing to this man.”

25 וְלֹא־אָבּוֹ הָאֲנָשִׁים לִשְׁמֹעַ לוֹ וַיַּחֲזֶק הָאִישׁ בְּפִילְגִישׁוֹ וַיֵּצֵא אֲלֵיהֶם הַחֹזֶץ וַיִּדְעוּ אוֹתָהּ וַיִּתְעַלְלוּ־בָּהּ כָּל־הַלַּיְלָה עַד־הַבֹּקֶר וַיִּשְׁלְחוּהָ בַעֲלוֹת [כַּעֲלוֹת] הַשָּׁחַר:

But the men would not listen to him, so the man seized his concubine and pushed her out to them. They raped her and abused her all night long until morning; and they let her go when dawn broke.

6

וַתָּבֹא הָאִשָּׁה לְפָנֹת הַבַּקָּר וַתִּפֹּל פְּתַח בֵּית-הָאִישׁ אֲשֶׁר-אָדוֹנֶיהָ שָׁם עַד-הָאֹר: 26

Toward morning the woman came back; and as it was growing light, she collapsed at the entrance of the man's house where her husband was.

וַיָּקָם אָדוֹנֶיהָ בַּבֹּקֶר וַיִּפְתַּח דְּלָתוֹת הַבַּיִת וַיֵּצֵא לְלַכֵּת לְדַרְכּוֹ וְהִנֵּה הָאִשָּׁה פֹּלְגֶשׁוּ נֹפֶלֶת פְּתַח הַבַּיִת וַיְדִיחַ עַל-הַסָּף: 27

When her husband arose in the morning, he opened the doors of the house and went out to continue his journey; and there was the woman, his concubine, lying at the entrance of the house, with her hands on the threshold.

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ קוּמִי וְנִלְכֶה וְאִין עֲנֵה וַיִּקְחָהּ עַל-הַחֲמֹר וַיֵּקָם הָאִישׁ וַיֵּלֶךְ לְמַקְמוֹ: 28

“Get up,” he said to her, “let us go.” But there was no reply. So the man placed her on the donkey and set out for home.

וַיָּבֹא אֶל-בֵּיתוֹ וַיִּקַּח אֶת-הַמַּאֲכָלֹת וַיַּחֲזֵק בְּפִילְגָשׁוֹ וַיִּנְתְּחָהּ לַעֲצָמֶיהָ לְשָׁנַיִם עָשָׂר נִתְחָהּ בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל: 29

When he came home, he picked up a knife, and took hold of his concubine and cut her up limb by limb into twelve parts. He sent them throughout the territory of Israel.

וְהָיָה כָּל-הָרְאָה וַאֲמַר לֹא-נִהְיֶתָה וְלֹא-נִרְאָתָה כִּזֹּאת לְמֵיּוֹם עֲלוֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה שִׁימוּ-לְכֶם עֲלֶיהָ עֲצוֹ וְדַבְּרוּ: (פ) 30

And everyone who saw it cried out, “Never has such a thing happened or been seen from the day the Israelites came out of the land of Egypt to this day! Put your mind to this; take counsel and decide.”

1 וַיֵּצְאוּ כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַתִּקְהַל הָעֵדָה כָּאִישׁ אֶחָד לְמַדֵּן וְעַד־בְּאֵר שָׁבַע וְאֶרֶץ הַגִּלְעָד אֶל־יְהוָה הַמִּצְפָּה:

Thereupon all the Israelites—from Dan to Beer-sheba and [from] the land of Gilead—marched forth, and the community assembled to a man before the LORD at Mizpah.

2 וַיִּתְּצֻבוּ פְּנוֹת כָּל־הָעָם כָּל שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל בְּקָהֶל עִם הָאֱלֹהִים אַרְבַּע מֵאוֹת אֲלָף אִישׁ רַגְלֵי שְׁלֹף חָרָב: (פ)

All the leaders of the people [and] all the tribes of Israel presented themselves in the assembly of God's people, 400,000 fighting men on foot.—

3 וַיִּשְׁמְעוּ בְּנֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל כִּי־עָלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַמִּצְפָּה וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דַּבְּרוּ אֵיכָה נִהְיְתָה הָרָעָה הַזֹּאת:

The Benjaminites heard that the Israelites had come up to Mizpah.—The Israelites said, “Tell us, how did this evil thing happen?”

4 וַיַּעַן הָאִישׁ הַלְוִי אִישׁ הָאִשָּׁה הַנְּרָצָחָה וַיֹּאמֶר הַגְּבֻעָתָה אֲשֶׁר לְבְנֵימָן בָּאתִי אֲנִי וּפִילְגֶשֶׁי לָלוֹן:

And the Levite, the husband of the murdered woman, replied, “My concubine and I came to Gibeah of Benjamin to spend the night.

5 וַיִּקְמוּ עָלַי בְּעָלֵי הַגְּבֻעָה וַיִּסְבּוּ עָלַי אֶת־הַבַּיִת לַיְלָה אוֹתִי דָמוֹ לְהָרֹג וְאֶת־פִּילְגֶשֶׁי עָנוּ וַתָּמָת:

The citizens of Gibeah set out to harm me. They gathered against me around the house in the night; they meant to kill me, and they ravished my concubine until she died.

6 וְאַחַז בְּפִילְגֶשֶׁי וְאַנְתוּחָה וְאַשְׁלַחָה בְּכָל־שְׂדֵה נַחֲלַת יִשְׂרָאֵל כִּי עָשׂוּ זָמָה וַנִּבְלָה בְּיִשְׂרָאֵל:

8

So I took hold of my concubine and I cut her in pieces and sent them through every part of Israel's territory. For an outrageous act of depravity had been committed in Israel.

7 הִנֵּה כְּלַכֶּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָבּוּ לָכֶם דְּבַר וְעֲצָה הֵלֵם:

Now you are all Israelites; produce a plan of action here and now!"

8 וַיִּקָּם כָּל-הָעָם כְּאִישׁ אֶחָד לֵאמֹר לֹא נֵלֶךְ אִישׁ לְאָהָלוֹ וְלֹא נָסוּר אִישׁ לְבֵיתוֹ:

Then all the people rose, as one man, and declared, "We will not go back to our homes, we will not enter our houses!"

9 וְעַתָּה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה לְגִבְעָה עָלֶיהָ בְּגֹרֶל:

But this is what we will do to Gibeah: [we will wage war] against it according to lot.

10 וַלְקַחְנוּ עֲשָׂרָה אַנְשִׁים לַמָּאָה לְכָל | שְׁבֹטֵי יִשְׂרָאֵל וּמֵאָה לְאֶלֶף וְאֶלֶף לְרִבְבָּה לְקַחַת צְדָה לָעָם לַעֲשׂוֹת לְבוֹאֵם לְגִבְעָה בְּנִימֹן כְּכָל-הַנְּבִלָה אֲשֶׁר עָשָׂה בְּיִשְׂרָאֵל:

We will take from all the tribes of Israel ten men to the hundred, a hundred to the thousand, and a thousand to the ten thousand to supply provisions for the troops—to prepare for their going to Geba in Benjamin for all the outrage it has committed in Israel."

11 וַיֵּאָסֹף כָּל-אִישׁ יִשְׂרָאֵל אֶל-הָעִיר כְּאִישׁ אֶחָד חֻבְרִים: (פ)

So all the men of Israel, united as one man, massed against the town.

12 וַיִּשְׁלְחוּ שְׁבֹטֵי יִשְׂרָאֵל אַנְשִׁים בְּכָל-שְׁבֹטֵי בְּנִימֹן לֵאמֹר מָה הָרַעָה הַזֹּאת אֲשֶׁר נִהְיִתָּה בְּכֶם:

9

And the tribes of Israel sent men through the whole tribe of Benjamin, saying, “What is this evil thing that has happened among you?”

13 וַעֲתָה תָנוּ אֶת־הָאֲנָשִׁים בְּנֵי־בִלְעֵל אֲשֶׁר בַּגְּבֵעָה וְנַמְיָתָם וְנֹבְעָה רָעָה מִיִּשְׂרָאֵל וְלֹא אָבוּ [בְּנֵי] בְּנֵימָן לְשַׁמֵּעַ בְּקוֹל אַחֵיהֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל:

Come, hand over those scoundrels in Gibeah so that we may put them to death and stamp out the evil from Israel.” But the Benjaminites would not yield to the demand of their fellow Israelites.

14 וַיֵּאסְפוּ בְּנֵי־בְנֵימָן מִן־הָעָרִים הַגְּבֻעָתָה לְצֵאת לַמִּלְחָמָה עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

So the Benjaminites gathered from their towns to Gibeah in order to take the field against the Israelites.

15 וַיִּתְּפְקְדוּ בְנֵי בְנֵימָן בַּיּוֹם הַהוּא מִן־הָעָרִים עֶשְׂרִים וְשֵׁשָׁה אֶלֶף אִישׁ שְׁלֹף חֶרֶב לְבַד מִיִּשְׁבֵי הַגְּבֻעָה הַתְּפֻקְדוֹ שֶׁבַע מֵאוֹת אִישׁ בַּחֹר:

On that day the Benjaminites mustered from the towns 26,000 fighting men, mustered apart from the inhabitants of Gibeah; 700 picked men

16 מִכָּל | הָעָם הַזֶּה שֶׁבַע מֵאוֹת אִישׁ בַּחֹר אֶטֶר יַד־יְמִינָם כָּל־זֶה קָלַע בְּאֶבֶן אֶל־הַשַּׁעֲרָה וְלֹא יַחֲטֵא: (פ)

of all this force—700 picked men—were left-handed. Every one of them could sling a stone at a hair and not miss.

17 וְאִישׁ יִשְׂרָאֵל הַתְּפֻקְדוֹ לְבַד מִבְּנֵימָן אַרְבַּע מֵאוֹת אֶלֶף אִישׁ שְׁלֹף חֶרֶב כָּל־זֶה אִישׁ מִלְחָמָה:

The men of Israel other than Benjamin mustered 400,000 fighting men, warriors to a man.

10

18 וַיָּקָמוּ וַיַּעֲלוּ בֵּית־אֵל וַיִּשְׁאַלוּ בְּאֱלֹהִים וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי יַעֲלֶה־לָּנוּ בְּתַחֲלָה לְמַלְחָמָה עִם־בְּנֵי בְנֵימִן וַיֹּאמֶר יְהוָה
יְהוּדָה בְּתַחֲלָה:

They proceeded to Bethel and inquired of God; the Israelites asked, “Who of us shall advance first to fight the Benjaminites?” And the LORD replied, “Judah first.”

19 וַיִּקְוּמוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּבֹּקֶר וַיַּחֲנוּ עַל־הַגְּבֵעָה: (פ)

So the Israelites arose in the morning and encamped against Gibeah.

20 וַיֵּצֵא אִישׁ יִשְׂרָאֵל לְמַלְחָמָה עִם־בְּנֵימִן וַיַּעֲרְכוּ אֹתָם אִישׁ־יִשְׂרָאֵל מַלְחָמָה אֶל־הַגְּבֵעָה:

The men of Israel took the field against the Benjaminites; the men of Israel drew up in battle order against them at Gibeah.

21 וַיֵּצְאוּ בְנֵי־בְנֵימִן מִן־הַגְּבֵעָה וַיִּשְׁחִיתוּ בְּיִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם הַהוּא שְׁנַיִם וָעֶשְׂרִים אֶלֶף אִישׁ אֶרְצָה:

But the Benjaminites issued from Gibeah, and that day they struck down 22,000 men of Israel.

22 וַיִּתְחַזַּק הָעָם אִישׁ יִשְׂרָאֵל וַיִּסָּפוּ לַעֲרֹךְ מַלְחָמָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־עָרְכוּ שָׁם בַּיּוֹם הַרְּאִשׁוֹן:

Now the army—the men of Israel—rallied and again drew up in battle order at the same place as they had on the first day.

23 וַיַּעֲלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּבְכּוּ לְפָנֵי־יְהוָה עַד־הָעֶרֶב וַיִּשְׁאַלוּ בַיהוָה לֵאמֹר הַאֲוֹסִיף לְגֹשֶׁת לְמַלְחָמָה עִם־בְּנֵי בְנֵימִן אָחִי וַיֹּאמֶר
יְהוָה עָלוּ אֵלָיו: (פ)

For the Israelites had gone up and wept before the LORD until evening. They had inquired of the LORD, “Shall we again join battle with our kinsmen the Benjaminites?” And the LORD had replied, “March against them.”

11

וַיִּקְרְבוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־בְּנֵי בְנִימֵן בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי: 24

The Israelites advanced against the Benjaminites on the second day.

וַיֵּצֵא בְנִימֵן | לְקִרְאָתָם | מִן־הַגְּבֵעָה בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי וַיִּשְׁחִיתוּ בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד שְׁמֹנֶת עָשָׂר אֶלֶף אִישׁ אֶרְצָה כָּל־אֵלֶּה שְׁלֹפֵי חֶרֶב: 25

But the Benjaminites came out from Gibeah against them on the second day and struck down 18,000 more of the Israelites, all of them fighting men.

וַיַּעֲלוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכָל־הָעָם וַיָּבֹאוּ בֵּית־אֵל וַיִּבְכוּ וַיֵּשְׁבוּ שָׁם לִפְנֵי יְהוָה וַיִּצְוּמוּ בַּיּוֹם־הַהוּא עַד־הָעֶרֶב וַיַּעֲלוּ עֲלֹת וַיִּשְׁלְמִים לִפְנֵי יְהוָה: 26

Then all the Israelites, all the army, went up and came to Bethel and they sat there, weeping before the LORD. They fasted that day until evening, and presented burnt offerings and offerings of well-being to the LORD.

וַיִּשְׁאַלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּיְהוָה וְשֵׁם אָרוֹן בְּרִית הָאֱלֹהִים בַּיָּמִים הָהֵם: 27

The Israelites inquired of the LORD (for the Ark of God's Covenant was there in those days,

וַיִּפְיֶנְחָס בְּוֹאֵלְעֶזֶר בְּוֹאֵהָרֹן עֶמֶד | לִפְנֵי בַּיָּמִים הָהֵם לֵאמֹר הֲאֹסֹף עוֹד לְצֵאת לַמִּלְחָמָה עִם־בְּנֵי־בְנִימֵן אֲחֵי אִם־אֶחָדָל וַיֹּאמֶר יְהוָה עָלוּ כִּי מִחַר אֶתְנֶנּוּ בְיָדְךָ: 28

and Phinehas son of Eleazar son of Aaron the priest ministered before Him in those days), "Shall we again take the field against our kinsmen the Benjaminites, or shall we not?" The LORD answered, "Go up, for tomorrow I will deliver them into your hands."

וַיִּשֶׂם יִשְׂרָאֵל אַרְבֵּים אֶל־הַגְּבֵעָה סְבִיב: (פ) 29

Israel put men in ambush against Gibeah on all sides.

וַיַּעֲלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־בְּנֵי בְנֵימִן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיַּעֲרְכוּ אֶל־הַגְּבֵעָה כַּפְּעַם בַּכְּפָעַם: 30

And on the third day, the Israelites went up against the Benjaminites, as before, and engaged them in battle at Gibeah.

וַיִּצְאוּ בְנֵי־בְנֵימִן לְקִרְאֵת הָעָם הַנִּתְקָו מִן־הָעִיר וַיִּחַלוּ לְהַפּוֹת מֵהָעַם חֲלָלִים כַּכְּפָעַם | בַּכְּפָעַם בַּמְּסֻלוֹת אֲשֶׁר אַחַת עָלָה בֵּית־אֵל וְאַחַת גְּבֻעָתָה בַּשָּׂדֶה כְּשִׁלְשִׁים אִישׁ בְּיִשְׂרָאֵל: 31

The Benjaminites dashed out to meet the army and were drawn away from the town onto the roads, of which one runs to Bethel and the other to Gibeah. As before, they started out by striking some of the men dead in the open field, about 30 men of Israel.

וַיֹּאמְרוּ בְנֵי בְנֵימִן נִגְפִים הֵם לְפָנֵינוּ כְּבָרְאֲשֻׁנָה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָמְרוּ נִנּוּסָה וְנִתְקַנְהוּ מִן־הָעִיר אֶל־הַמְּסֻלוֹת: 32

The Benjaminites thought, “They are being routed before us as previously.” But the Israelites had planned: “We will take to flight and draw them away from the town to the roads.”

וְכָל | אִישׁ יִשְׂרָאֵל קָמוּ מִמְּקוֹמוֹ וַיַּעֲרְכוּ בְּבָעַל תָּמָר וְאַרְבַּי יִשְׂרָאֵל מִגִּיחַ מִמְּקוֹמוֹ מִמַּעֲרֵה־גִבְעָה: 33

And while the main body of the Israelites had moved away from their positions and had drawn up in battle order at Baal-tamar, the Israelite ambush was rushing out from its position at Maareh-geba.

וַיָּבֹאוּ מִנָּגֶד לַגְּבֻעָה עֲשׂוֹרֹת אֲלָפִים אִישׁ בַּחוּר מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וְהַמְּלַחְמָה כְּבָדָה וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי־נִגְעַת עָלֵיהֶם הָרַעָה: (פ) 34

13

Thus 10,000 picked men of all Israel came to a point south of Gibeah, and the battle was furious. Before they realized that disaster was approaching,

וַיִּגַף יְהוָה | אֶת־בְּנֵי־מִן לְפָנָי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁחִיתוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּבְנֵי־מִן בַּיּוֹם הַהוּא עֲשָׂרִים וַחֲמִשָּׁה אֲלָף וּמֵאָה אִישׁ כָּל־אֲלָה שֶׁלֹּף חָרַב: 35

the LORD routed the Benjaminites before Israel. That day the Israelites slew 25,100 men of Benjamin, all of them fighting men.

וַיִּרְאוּ בְנֵי־בְנֵי־מִן כִּי נִגְפוּ וַיִּתְּנוּ אִישׁ־יִשְׂרָאֵל מְקוֹם לְבְנֵי־מִן כִּי בָטְחוּ אֶל־הָאֲרָב אֲשֶׁר שָׂמוּ אֶל־הַגְּבֻעָה: 36

Then the Benjaminites realized that they were routed. Now the Israelites had yielded ground to the Benjaminites, for they relied on the ambush which they had laid against Gibeah.

וְהָאֲרָב הִחִישׁוּ וַיִּפְשְׁטוּ אֶל־הַגְּבֻעָה וַיִּמְשְׁלֵה אֲרָב וַיִּךְ אֶת־כָּל־הָעִיר לְפִי־חָרַב: 37

One ambush quickly deployed against Gibeah, and the other ambush advanced and put the whole town to the sword.

וְהַמּוֹעֵד הָיָה לְאִישׁ יִשְׂרָאֵל עִם־הָאֲרָב הָרָב לְהַעֲלוֹתָם מִשָּׂאת הָעָשָׁן מִן־הָעִיר: 38

A time had been agreed upon by the Israelite men with those in ambush: When a huge column of smoke was sent up from the town,

וַיִּהְיֶה אִישׁ־יִשְׂרָאֵל בְּמִלְחָמָה וּבְנֵי־מִן הִחֵל לְהַכּוֹת חֲלָלִים בְּאִישׁ־יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁלְּשִׁים אִישׁ כִּי אָמְרוּ אֵף נִגּוּף נִגּוּף הוּא לְפָנֵינוּ בְּמִלְחָמָה הָרֵאשֶׁנָּה: 39

ר הבקר יעשה * או שראה אותם כהולכי ארחות לא יתעכבו בעיר, ואמר לכתם לירככם אם תרצו :

מ חאד. היה ללוט זכות בהפצירו בהם והיה לו חפץ טוב בהכנסת אורחים. כדי לזכותו, ולכן שמעו לו בסוף, כי מתחלה לא היו רוצים לבא לביתו. כי נמים. ורבותינו אמרו ²⁵ מסרבין לקטן ואין מסרבין לגדול. ואם כן יהיה בני אדם * :

זותם. כוונתם לכלות את הרגל מביניהם כדברי רבותינו ²⁶, כי חשבו שבעבור שהיא כגן ה' יבאו שם רבים, והם היו מואסי הצדקה, אבל לוט בעשרו וממונו ו שבקש מהם רשות או שקבלוהו לכבוד אברהם, והכתוב מעיד שזאת כוונתם, זה היה עון סדום אחותך גאון שבעת לחם ושלות השקט היה לה ולבנותיה ו לא החזיקה ²⁷, ומה שאמר רעים וחטאים לה' מאד * , שהיו מבעיסיס ומורדים נגוי האבינוים, והוא שאמר ותגבהינה ותעשינה תועבה לפני ואסיר אתהן ²⁸, ועל דעת רבותינו ²⁹ היו בהם כל מדות רעות * אבל נגמר דינם על אותו ולא החזיקו יד עני ואביון, כי היו תדירים באותו עון יותר מכלם, וגם כי כל מ צדקות עם ריעיהם ועם ענייהם ³⁰, לא היה בכל הגוים כסדום לאכזריות. שפט סדום היה למעלת ארץ ישראל כי היא מכלל נחלת ה' ³² ואינה סובלת ת, וכאשר תקיא את הגוי כלו מפני תועבותם ³³, הקדימה וראתה ³⁴ את העם זים מכלם לשמים ולבריות, ושממו עליהם ³⁵ השמים והארץ והושחתה הארץ לעולם, מפני שבעבור טובה נתגאו ³⁶, וראה הקב"ה שיהיה לאות לבני מרי ³⁷ זידים לירשה כאשר התרה בהן, גפרית ומלח שרפה כל ארצה כמהפכת סדום ה וצבויים אשר הפך ה' באפו ובחמתו ³⁸, כי היה באומות רעים וחטאים מאד ; ככה, אבל למעלת הארץ הזאת היה הכל כי שם היכל ה' ³⁹, ועוד אני עתיד ודר אחרי מות ⁴⁰ אם יחיני הממית והמחיה ⁴¹ :

ו נא אתהן אליכם. מתוך שבחו של האיש הזה באנו לידי גנותו ⁴², שהיה טורח סניא שלו להציל אותם מפני שבאו בצל קורתו, אבל שיפייס אנשי העיר יו אין זה כי אם רוע לב, שלא היה ענין הזמה בנשים רחוק בעיניו, ולא היה יו חמס גדול כפי דעתו. לכך אמרו רבותינו ⁴³ בנוהג שבעולם אדם מוסר עצמו על אשתו ירהג ⁴⁴ או נהרג, וזה מוסר בנותיו להתעולל בהן, אמר לו הקב"ה משמרן. ⁴⁵ והנה לוט היה מתירא עליהם כי היה חושב שהם אנשים, אבל כאשר ז את אנשי העיר ואמרו לו כי משחיתים אנחנו את המקום הזה וישלחנו ה' ,

ולכו באברהם אמרו מיד כו תעשה. 26 סנהדרין קט, א : באו ונשכה תורת רנל סארענו. סט. 28 שם טז, נ. 29 סנהדרין קט, א. 30 ע"פ כ"י, ובס"ש : עם עניי. ז' נח (יא, ב) ד"ה בנסעם. 32 שמואל"ב כ, יט. 33 ע"פ ויקרא יח, כח. 34 ע"פ ז סאר לפי המשר הלשון. ובס"ש : וקאה. 35 ע"פ כ"י א, ובס"ש : עליה. 36 סנהדרין י סדום לא נתנאו אלא בשביל טובה. 37 בסדר יו, כה. 38 דברים כט, כב. 40 יח, כד, ד"ה ותטמא. 41 ע"פ שמואל"א ב, ו. 42 ע"פ סאמרס ז"ל כ"ב. וד טובתו בא לידי רעתו. 43 תנחומא וירא, יב. 44 שם : והורג. [45] חסר

יר הבקר יעשוה. מיכה ב, א : לא היו ממאנים כדי לזכותו (כפי הבאור הראשון). עה כ"י בלילה היה חושב שלא ידעו ומקורו בזה וירא (קו, ב) : בגין חשיב דלא יסתכלון ליה בני מתא. וחר בני אדם. רצונו לומר לפי זה

או הכיר בהם והאמין לעשות כל אשר צוו ⁴⁶ : ודע והבן כי ענין פלגש בגבעה אף על פי שהיא נדמה לענין הזה איננו כמוהו לרוע, כי הרשעים ההם לא היה דעתם לכלות הרגל ממקומם אבל היו שטופי זמה ורצונם במשכב האיש האורח, וכאשר הוציאו אליהם פילגשו נתפייסו בה, והאיש הזקן שאמר להם הנה בתי הבתולה ופילגשהו אוציאה נא אותם ועשו להם הטוב בעיניכם ⁴⁷, יודע היה שלא יחפצו בבתו ולא יעשו עמה ⁴⁸ רעה ועל כן לא אבו לשמוע לו, וכאשר הוציא את פלגשו לבדה שתקו ממנו, והאיש בעל הבית גם האורח כלם היו חפצים להציל את האיש בפלגשו, כי פלגש היתה לא אשת איש * , וכבר זנתה עליו ⁴⁹, ובפרץ ההוא עוד לא היו בו כל אנשי העיר כאשר בסדום שנאמר בו מנער ועד זקן כל העם מקצה ⁵⁰, אבל בגבעה נאמר והנה אנשי העיר אנשי בני בליעל ⁵¹, מקצתם שהיו שרים ותקיפים בעיר, כמו שאמר האיש ויקומו עלי בעלי הגבעה ⁵², ועל כן לא מיהו האחרים בידם, והנה פנות כל העם ⁵³ מכל שבטי ישראל רצו לעשות גדר גדול בדבר להמית אותם, שנאמר ועתה תנו את האנשים בני בליעל אשר בגבעה ונמיתם ⁵⁴, ודבר ברור הוא שלא היו חייבין מיתה בדין תורה שלא עשו מעשה זולתי ענוי הפלגש הזונה, ולא נתכוונו למיתה שלה גם לא מתה בידם, וישלחוה מאתם ⁵⁵ כעלות השחר והלכה מאתם לבית אדוניה ואתר כך מתה, אולי נחלשה מרוב הביאות ונתקררה בפתח עד האור ומתה שם, אבל מפני שהיו חפצים ואומרים לעשות נבלה כאנשי סדום ראו השבטים לעשות סייג לתורה שלא יעשה ולא יאמר כן בישראל, כמו שאמרו ונבערה רעה מישראל ⁵⁶, וזה הדין הוא ממה שאמרו רבותינו ⁵⁷ בית דין מכין ועונשין שלא מן התורה ולא לעבור על דברי תורה אלא לעשות סייג לתורה, ושבט בנימין לא הסכימו בדבר זה שלא היה בהם חיוב מיתה בענוי הפלגש, ואולי הקפידו עוד בני בנימין על אשר לא שלחו להם מתחילה ועשו ההסכמה שלא מדעתם, ולפי דעתי שזה ענשם של ישראל להנגף בתחלה מפני שלא היתה המלחמה נעשית מן הדין, והגדר עצמו על שבט בנימן היה מוטל לעשותו ולא עליהם, שמצוה על השבט ⁵⁸ לדון את שבטו, והנה שתי הכתות * ראויות להענש, כי בנימן מרשיע שאינו חושש ליסר הרעים ולא לגעור בהם כלל, וישראל עושין מלחמה שלא מן הדין, וגם את פי ה' לא שאלו ⁵⁹ בזה, אבל אמרו מי יעלה לנו בתחלה למלחמה ⁶⁰ על בני בנימין, כי מעצמם הסכימו למלחמה על כל פנים, וכן לא שאלו בענין הנצוח אם תתנם בידי, כי בטחו בזרוע בשר שהיו רבים מאד כי עתה כמוהם עשרה פעמים ויותר * , ולא שאלו אלא מי יעלה לנו בתחלה והוא כמו גורל ביניהם, אולי היה כל שבט אומר לא אעלה אני תחלה או אומר אני ראשון * , והקב"ה השיב כפי שאלתם יהודה בתחלה, לאמור כי יהודה הוא בראש לעולם, כי ביהודה בחר ה' לנגיד ⁶¹, ולכן לא אמר יהודה יעלה כשאר המקומות ⁶² כי לא הרשה אותם אבל לא מנעם ולא אמר להם לא תעלו ולא תלחמו ⁶³, מפני ענשו של

כ"י א"י, ואיתא בכ"י ב. 46 בסור : צוהו. 47 שופטים יט, כד. 48 ע"פ כ"י, ובס"ש : עוד. 49 שופטים יט, ב. 50 לפנינו בספסוק ד. 51 שופטים יט, כב. 52 שם כ, ה. 53 שם ב. 54 שם יג. 55 שם יט, כה. 56 שם כ, יג. 57 יבמות ז, ב. 58 סנהדרין טז, ב. 59 יהושע ט, יד. 60 שופטים כ, יח. 61 דה"א כה, ד. 62 כשופטים א, ב. 63 דברים א, א.

נרכת השם וספיכות דמים (סנהדרין קט, א). (ח) כי פילגש היתה לא א"א. עיין להלן וישב לה, ב. והנה שתי הכתות. מקורו בזהר שמיני (לו, ב) : תא חזי מן פלגש בגבעה דאע"ג דחייבי נינהו לא בעי קב"ה דיתערון גבייהו חייבי ישראל אחריני, וע"ד מיתו כל אינון זמנין דמיתו עד דכלהו חייבין דאתערו לגבייהו מיתו ואתאבידו, ואשתארו אינון זכאין יתיר דיעבדון מלה בארץ קשוט. עשרה פעמים ויותר. כי מישראל התפקדו ארבע מאות אלף איש (שופטים כ, יז) ומבני בנימין התפקדו עשרים וששה אלף (טו-א) אני ראשון. כעין שמצינו כשעמדו על ים סוף

בנימין. והנה הלך השם עם שניהם בקרי⁶⁴ והניחם למקרים. ובני בנימין היו גבורים ועריהם בצורוה יהשחיתו בישראל הבוטחים בזרוע בשר⁶⁵. והוסיפו עונש על עונשם כי די היה להם להבריח ישראל מן הגבעה. והם הכו בהם למשחית איבת עולם⁶⁶. והפילו מהם עם רב ועצום כ"ב אלפים⁶⁷. והנה ישראל כאשר הכו מכה רבה נודעה להם שגגתם. כי עשו מלחמה עם אחיהם שלא ברשות גבוה ושל א כדן תורה. ועל כן שאלו ביום השני האוסיף לגשת למלחמה עם בני בנימין אחי⁶⁸. הזכירו עתה האחוה. לשאול אם הוא אוסר עליהם המלחמה. והשם הרשה אותם עתה ביום השני. ואמר עלו אלי. כי עתה מותר * להם לדרוש דם אחיהם השפוך. והם לא שאלו הנצוח כי עדיין היו בוטחים ברובם לנצח על כל פנים. והשם לא באר להם רק כי המלחמה מותרת להם. ומפני שעדיין לא נתכפר עונשם הראשון נפלו מהם גם ביום השני י"ח אלפים⁶⁹. וביום השלישי גזרו תענית ויצומו ויבכו לפני ה' ⁷⁰. והקריבו עולות לכפר על הרהורי הלב ⁷¹ אשר בטחו בזרועם⁷². והקריבו שלמים והם שלמי תודה כי ראו עצמם כאלו כלם פלטים מחרב בנימין. וזה משפט כל הנמלטים להקריב תודה. כענין שנאמר ויזבחו וזבחי תודה ויספרו מעשיו ברנה⁷². וכתוב ועתה ירום ראשי על אויבי סביבותי ואזבחה באהלו זבחי תרועה אשירה ואזמרה לה' ⁷³. והנה היו בשני הימים המתים מישראל ארבעים אלף. ומבנימין נפלו בסוף כ"ה אלפים אנשי חיל⁷⁴. ומעיר מתים עד כל הנמצא ⁷⁵. רבים. ויתכן שיהיו ט"ו אלפים בין אנשים ונשים והטף. והיה עונש שתי הכתות בשוה *. ומה נכבדו דברי רבותינו ⁷⁶ שהיה הקצף בפסלו של מיכה. אמר הקב"ה בכבודי לא מחיתם. במחוייבי מיתה ופושטים ידיהם בעיקר ⁷⁷. בכבוד בשר ודם מחיתם. יותר משורת הדין. ועל כן סכל עצת שתי הכתות ואמץ את לבבם ⁷⁸. ולא זכרו ברית אחים ⁷⁹. ואחר המעשה נתחרטו כמו שנאמר ויבא העם בית אל וישבו שם עד הערב לפני האלהים ויבכו בכי גדול ויאמרו למה ה' אלהי ישראל היתה זאת בישראל להפקד היום מישראל שבט אחד ⁸⁰. כי הכירו טעותם ועונשם. והנה בדרך גררא פירשנו ענין מסותם ואינו מבואר. והזכרנו סבותיו ⁴⁵ :

(ט) ויפצרו באיש בלוט. לא מצאתי המלה הזאת רק בדברי הפיוסים *. אם כן נפרש זה שפייסו ממנו הרבה שיפתח להם הדלת. וכאשר לא רצה לעשות כן. נגשו לשבור אותו. או שהיה עומד בפני הדלת ולא היה מניחם לקרבה אליו. והם פייסו ממנו לסור מפניהם כי לא היו רוצים לפגוע בו. וזה טעם גש הלאה. שיגש למקום אחר :

מב. 64 ויקרא כו, כד. 65 ע"פ ירמיה יז, ה. 66 יחזקאל כה, טו. 67 שופטים ב, כא. 68 שם כג. 69 שם כה. 70 שם כו. 71 ויק"ר ז, נ: אין העולה באה אלא על הרהור הלב 72 תהלים קז, כג. 73 שם כז, ו. 74 שופטים כ, לה. 75 שם פח. 76 סנהדרין קג, ב: וג' דבר זה נעשו אנשי פלגש בנבעה, אמר להו הקב"ה בכבודי לא סחיתם, על כבודו של בשר ודם סחיתם. 77 ירושלמי סנהדרין ו, ו. 78 ע"פ דברים ב, 5. 79 עמוס א, ט. 80 שופטים כא, ב.

(ע"י מכילתא בשלח, ה). כי עתה מותר. במעשי ה' (צו, ב) תמה על רבינו. כי אם המלחמה הראשונה היתה שלא כדן גם האחרונה כן, שכין שהם באים להורגם מותר היה לבנימין להרוג אותם, שהבא להורגן השכם להורגו. ונ"ל שרבינו כבר הקדים לתרצו בזה שכתב למעלה. כי די היה לבנימין להבריח ישראל מן הנבעה. וע"י סנהדרין מט, א. בדין רודף שיש להצילו באחד מאיבריו. הרי שגם ברודף שמתר להרוג. מכל

מקום אם יכול להציל הנרדף באחד מאיבריו של הרודף אסור להרוג הרודף. לפי זה ברור שלא הותר לבנימין להרוג אותם, ושפיר מותר להם עתה לדרוש דם אחיהם השפוך. בשוה. הנהרגים בבני בנימין מעיר מתים עד כל הנמצא. יתכן שיהיו ט"ו אלף.

(ט) רק בדברי הפיוסים. ולא כרד"ק שכתב: ויפצרו. הרבו לדבר בו דברים רעים מאד.

(יב) חתן ובניך ובנותי
 אם יש לך עוד חתן או
 שהוא לא היה לו בנים
 ויתכן שהיו לו בנים גז
 ישמעו לו. וכאשר צחק
 הניחוהו לקחת רק הנמצ
 לא כאשר חשב אברהם
 עליון * בזה. כי גם צוע
 לשלוחים להציל בעל ביו
 בעלת ביתם. ובבראשית
 (טז) ויחזיקו האנשים.
 שהוא כמו ותחזק מצרי
 בחזקה למהר לשלחם:
 או יאמר שהחזיקו בו לו
 (יז) אל תביט אחריו ו
 תביט אחריו אחר שתנ
 ואנכי לא אוכל להמלט
 מעט כאשר אמרת מהר
 וכן לא תאכל ממנו *. ו
 אבל הוא הזוהרים מדעו
 וכל השומע ונוהר הוא
 עמהם ובזכות אברהם
 הראות באויר הדבר *
 ולכן יסגר האיש המצו
 כאשר יראו המים * וכל
 והזכירוהו אנשי הטבע.

81 ברש"י: יש לר. 2
 82 ע"פ יחזקאל לג, ה.

(יב) ודבר. לוט עם חתן
 יודעים דעת עליון. ע'
 המלאך אמר לו שיציל ב
 כא). ולא כרד"ק שהסיק מ
 מלאך נותן לו רשות לו
 משליחותו כפי אשר ירא
 בעלי שכל הם. ש
 כבוד האכסנאי נשא פניו.
 צוער (עץ יוסף).
 (יז) שיעור הכתוב. הו
 שייציל ויבוא ההרה אל
 ייתכן לומר אל תביט בעח
 לא תרד עליהם הרעה.
 שאף שנכתבה האזהרה בל